

[Review of the book F.H. Jacobi, Werke. Gesamtausgabe. Band 4,2: Kleine Schriften 1 (1771-1783) Anhang, Catia Goretzki und Walter Jaeschke, 2009]

Jonkers, Peter

Published in:
Tijdschrift voor Filosofie

Document version:
Peer reviewed version

Publication date:
2009

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Jonkers, P. (2009). [Review of the book F.H. Jacobi, Werke. Gesamtausgabe. Band 4,2: Kleine Schriften 1 (1771-1783) Anhang, Catia Goretzki und Walter Jaeschke, 2009]. *Tijdschrift voor Filosofie*, 71(4).

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright, please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

F.H. Jacobi, *Werke. Gesamtausgabe. Band 4,2: Kleine Schriften 1 (1771-1783) Anhang von Catia Goretzki und Walter Jaeschke*. Meiner – frommann-holzboog, 2009, 24,5 x 17,5 VI-p. 431-794, € 178,-.

De hier besproken Band 4,2 van de historisch-kritische uitgave van Jacobi's werk omvat de ontstaansgeschiedenissen van en de commentaren bij de in het totaal 19 teksten van de in 2006 verschenen Band 4,1 (vgl. de recensie hiervan in *TvF* 69/2007, 586f.). Deze commentaarband bestaat globaal gezien uit twee delen. In het eerste gedeelte bieden de samenstellers bij elk van deze teksten, die stammen uit de beginperiode van Jacobi als literair en filosofisch auteur, een uitvoerige schets van de ontstaansgeschiedenis ervan, evenals een overzicht van de belangrijkste contemporaine reacties daarop. Voor de studie van een gelegenheidsauteur als Jacobi is een dergelijke analyse van de 'Sitz im Leben' van zijn werk uiteraard van cruciaal belang, zeker omdat de in deze band bijeengebrachte teksten veelal weinig bekende teksten gaat en men zich bijgevolg nauwelijks op de bestaande secundaire literatuur kan baseren. Het tweede gedeelte, het eigenlijke commentaar, biedt een verheldering van de vele impliciete verwijzingen van Jacobi naar geschriften van anderen evenals van de allusies op concrete historische gebeurtenissen, die voor de hedendaagse lezer veelal onbekend zijn.

Uit het stuk over de ontstaansgeschiedenis van de *Zwei politische Rhapsodien* blijkt dat de eerste rapsodie in feite de publicatie is van de algemene inleiding van een rapport over de economische toestand van de hertogdommen van Jülich en Berg, waartoe Jacobi als *Hofkammerrat* van de keurvorst de opdracht had gekregen. De tweede rapsodie bevat deels letterlijke, deels samenvattende uitspraken uit de kort voordien verschenen Duitse vertaling van *The Wealth of Nations* van Adam Smith. De concrete reden voor de publicatie van deze tekst was dat Jacobi's fysiokratische opvatting van economie de nodige oppositie had opgeroepen bij de voorstanders van een mercantilistische benadering; met de publicatie van deze twee rapsodieën wilde hij de discussie over zijn ideeën op een meer algemeen plan brengen. Helaas voor Jacobi was de keurvorst echter misnoegd over deze teksten en waren ook de andere reacties daarop zeer uiteenlopend.

De ontstaansgeschiedenis van het door Jacobi als reactie op C.M. Wielands publicatie *Über Recht und Gewalt* geschreven artikel met dezelfde woorden in de titel gaat dieper in op de naar alle waarschijnlijkheid doorslaggevende reden voor deze publicatie. In deze tekst, die een abrupt einde maakte aan de vriendschap tussen beide heren, bekritiseert Jacobi het door Wieland verdedigde standpunt dat politiek gezag alleen op het recht van de sterkste berust. Jacobi vermoedde dat Wieland zijn gedachten ontleend heeft aan twee artikelen van de door hem verachte Linguet over het recht van de sterkste. Veelbetekenend schrijft hij aan Elise Reimarus hierover: "Als mijn verhandeling tegen de *Sterken* zegeviert, dan [...] draag ik haar op aan de *schaduw van de vrije*," d.w.z. aan de kort voordien overleden G.E. Lessing die, zoals bekend, een voorstander was van een op tolerantie en vrijheid gebaseerde staatsopvatting.

Behalve een zorgvuldige analyse van de ontstaansgeschiedenis van iedere tekst afzonderlijk omvat deze band ook een meer algemene bespreking van Jacobi's medewerking aan de *Teutsche Merkur*, een tijdschrift dat hij samen met Wieland van 1773 tot 1777 uitgaf in navolging van het Franse *Mercure de France*. In dit tijdschrift verschenen acht van de in deze band opgenomen teksten.

Net zoals de vorige banden van deze historisch-kritische editie is ook deze commentaarband met zeer veel zorg samengesteld en bieden de stukken over de ontstaansgeschiedenis van de diverse teksten een schat aan achtergrondinformatie. Hetzelfde geldt voor het commentaargedeeelte: omdat een belangrijk deel van in de tekstband bijeengebrachte teksten een politiek-filosofisch karakter heeft, en de eigen aard van Jacobi's

filosofie er juist in bestond om commentaar te leveren op allerlei publicaties en gebeurtenissen, is dit gedeelte een onmisbaar hulpmiddel bij de studie van Jacobi.

Peter Jonkers